

En tyskers farlige dobbeltspil i Grønland

Under 2. Verdenskrig lurede slædepatruljen og tyske soldater på hinanden i Nordøstgrønland. Den tyske øverstkommanderende Hermann Ritter var skiftevis fangevogter og selv taget til fange. Ny bog beretter om et drama som i en western

Marianne Krogh Andersen

Nordøstgrønland lagde jord til en af de mest besynderlige slagmarker under 2. Verdenskrig.

Her fjernt fra menneskelig bebyggelse – i 25-30 graders kulde – kæmpede verdens mindste hær – en slædepatrulje bestående af to håndfulde danskere, nordmænd og grønlandere – mod den tyske overmagt.

Ingen grønlandere deltog direkte i kamphandlingerne. Men som slædekuske, jægere og medlemmer af slædepatruljen var fire østgrønlandere uundværlige i kampen for at bevogte en kystline på 1000 kilometer fra Ittoqqortoormiit og nordover.

I 80-året for 2. Verdenskrig udkommer snart en bog om den nordøstgrønlandske vejrkrig baseret på amerikanske og tyske kilder. »Krigen i Nordøstgrønland« beskriver et nervepirrende spil i kamikker og på hundeslæde i en ødemark, som indimellem minde- de om opgøret i en westernfilm.

Bogens forfatter, Jens Erik Schultz, har især fokus på Hermann Ritter, øverstkommanderende for de 18 tyskere, som fik til opgave at oprette en vejrstation på den uvejsomme nordøstgrønlandske kyst.

Vejrmeldinger fra Grønland var livsvigtige både for de allierede og tyske tropper til at forudsige vejret i Europa. På vejrfronten havde de allierede et forspring. Derfor forsøgte tyskerne adskillige gange at etablere vejrstationer i Nordøst-

grønland.

Til den opgave valgte tyskerne en 50-årig kaptajn med en strålende karriere i handelsflåden. En troende katolik og pacifist, som ikke havde lyst til at gå i krig. Og slet ikke mod, hvad der kunne have været hans kammerater. Hermann Ritter talte norsk. Han var nemlig selv tidligere pelsjæger på Svalbard. Og skæbnen ville, at han på et tidspunkt – i en kort skududveksling – kom til at stå over for en gammel ven fra dengang, de begge var fangstmænd på Svalbard. Mere om det senere.

Dristigt dobbeltspil

Hermann Ritter er interessant, fordi han spillede et dristigt dobbeltspil. På den ene side var han nødt til som søofficer og øverstbefalende at være loyal over for den fane-ed, han – mere eller mindre nødtvunget – havde svoret over for Hitlers nazi-regime.

På den anden side var det ham inderligt imod at skyde med skarpt mod de fangstmænd, han betragtede som kammerater.

Allerede fra krigen begyndelse gjorde tyskerne flere forsøg på at etablere vejrstationer. De blev forpurret af briter og amerikanere. Men 27. august 1942 gik Hermann Ritter i land ved Hansa Bugt og etablerede en vejrstation på Sabine Ø.

Slædepatruljen holdt til omkring 100 km derfra. Deres hovedkvarter var i to hytter. Den ene i Ørnereden på Ella Ø, en videnskabelig station oprettet af Lauge Koch. Den anden var en lignende hytte på det nærliggende Eskimo-

næs. Herfra patruljerede de ni mand den lange, lange nordøstgrønlandske kyst.

Den nuværende nationalpark i Nordøstgrønland er større end Spanien og Italien tilsammen. Meget af det selvfølgelig Indlandsis, men alligevel et vældigt område at holde under observation for den lille flok danskere, nordmænd og grønlandere.

Efterladt dagbog

Der går derfor hele syv måneder, før tyskerne bliver opdaget. Marius, William og Mikael nærmer sig 11. marts 1943 Germaniahavn på hundeslæde. De standser op og undrer sig. Fodspor med hæle i sneen! Så ser de røg fra vejrstationens skorsten og en hund.

De lister sig ind i det forlattede hus, hvor de finder et varmt komfur, soveposer og en tysk uniformsjakke.

Marius Jensen, der leder gruppen, aner ikke, hvad han skal stille op. Gå i kamp, stikke af, forhandle med tyskerne? Han vælger at stikke af til en nærliggende hytte, hvor de overnatter.

Men tyskerne har set slædesporret. Om aftenen overrasker tyskerne de tre fra slædepatruljen, som styrter ud af hytten, kun med rifler og meget lidt tøj.

De har hverken proviant eller hunde. Og værst af alt efterlader Marius Jensen sin dagbog i hytten.

Den bliver senere læst af Hermann Ritter, der taler norsk, og derfor uden større besvær får overblik over verdens mindste hær. Ritter lærer dagbogen udenad. Så han ved, hvem han står overfor.

Tyskerne har aldrig kørt hundeslæde. Men finder ret hurtigt ud af det efter at have erobret den flygtende slædepatruljes 30 hunde.

I skal få krig

Så begynder krigen. Ordren fra den tyske overkommando i Tromsø lyder: ødelæg Eskimonæs.

De flygtende tre danskere og grønlandere er under skarp forfølgelse. Men de kommer før tyskerne. De klarer den 100 km lange vandretur til Eskimonæs på halvandet døgn.

Mens tyskerne øver sig i at køre hundeslæde, gør Eskimonæs sig klar til forsvar.

Få dage senere giver hundene pludselig hals kl. 23.15. Tyskerne står uden for hytten bevæbnet med maskingeværer og håndgranater.

Ib Poulsen når ikke at ødelægge de hemmelige koder. Ritter spørger efter Poulsen og Rudi. Det løber den norske fangstmand koldt ned ad ryggen. Den stemme kender han. Det er hans kammerat fra Svalbard, som nu pludselig er blevet hans fjende. Han ved alt om, hvem de er fra Marius Olsens dagbog.

Poulsen svarer, at Poulsen først kommer i morgen. Ritter spørger efter hr. Olsen, som heller ikke er hjemme.

Derefter giver Ritter ordre: skyd hen over huset. Enkelte tyskere skyder direkte mod huset. Eskimonæs er indtaget på syv minutter.

Inde i huset finder Ritter telegramkodebogen og Kurt Jensens dagbog. Ritter samler slædepatruljens ting sammen, lægger dem i provianthytten sammen med pelsværk, som amerikanerne senere opgør til en værdi af 10.000 dollar.

Ritter lægger en besked i provianthytten: I gør Grønland til krigsskueplads. I arbejder for Amerika, fjenden. »Vi har forholdt os i ro på vores poster uden at angribe. Men nu vil I have krig, og så skal I få det.«

Eli Knudsen dræbt

Tyskerne slår sig ned nogle dage på Eskimonæs. De lever i luksus på amerikansk proviant og rigelig med spiritus suppleret med hjemmebrændt i den trivsomme hytte. Efterfølgende ødelægges de radiostationen og brænder hytten af. Men Ritter skåner provianthytten.

Imens flygter danskerne over hals og hoved ud i den kolde polarnat. Ib Poulsen finder et nøddepot med sovepose, som redder hans liv. Rudi og Kurt søger mod Moskusheimen.

Nogle dage senere kører Eli Knudsen med sin hundeslæde mod sit elskede gamle hjem på Sandodden, hvor han i de gode gamle dage før krigen levede et dejligt simpelt liv som fangstmand.

Han går lige i fælden. Ritter giver ordre til at skyde efter hundene. Men Eli Knudsen bliver ramt, da han rækker ud efter sin riffel på slæden.

Han bliver bragt ind på stationen, hvor en tysk læge tilser ham – formentlig den mand, der selv har skudt danskeren.

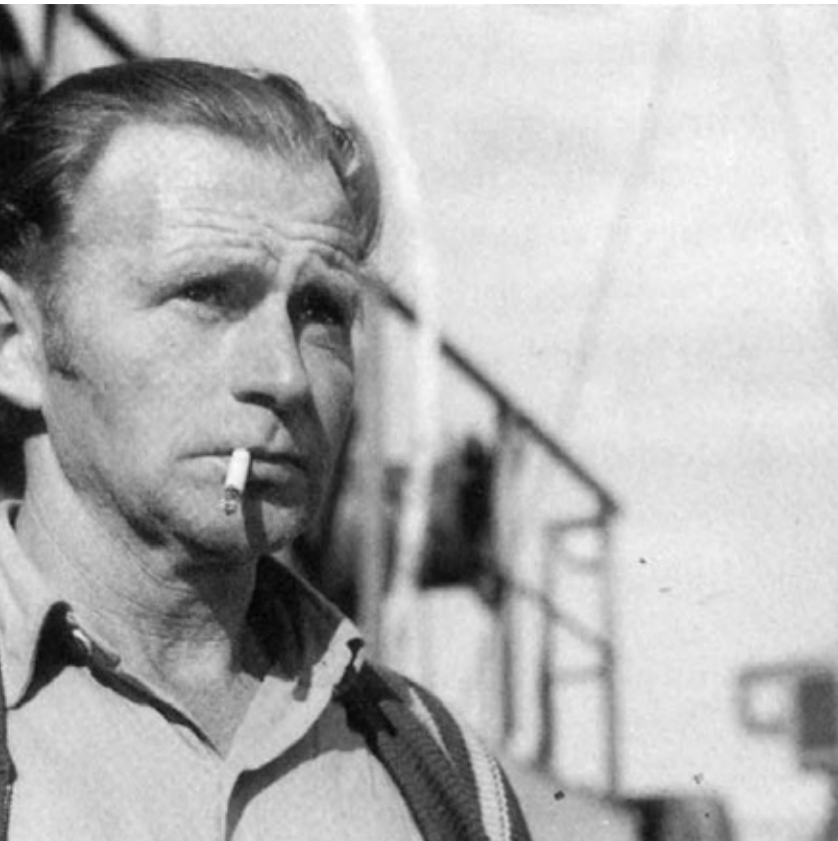
Eli Knudsen bliver første og eneste danske offer i den mærkelige krig i Nordøstgrønland.

Eli Knudsen Tunup Avannaarsuani sorsunnermi siullersaalluni eqqugaavoq. Tunumigut aallaaneqarpoq, qularnanngitsumik tyskimit nakorsamit.

Eli Knudsen blev første offer under krigen i Nordøstgrønland. Han blev skudt i ryggen, formentlig af en tysk læge.

Marius Jensen siullermik tyskit aqutsisuannit Hermann Ritterimit tigusaqqavoq. Kingorna atuuffigisaminnik paarlaapput.

Marius Jensen var først fange af den tyske leder Hermann Ritter. Senere blev rollerne byttet om.

Efterfølgende forklarer tyskerne, at drabet på Knudsen var en fejl – en såkaldt »klemmer« på våbnet.

Kaffe til fangerne

Næste dag ankommer Peter Nielsen og Marius Jensen til Sandodden. Også de går direkte i fælden. Tyskerne skyder op i luften. Danskerne overgiver sig. De kommer til afhøring i hytten, og det går op for dem, at tyskerne allerede ved alt om slædepatruljens mission fra Marius Olsens dagbog.

Peter Nielsen, der i flere dage har været på flugt fra tyskerne sammen med sin kammerat – uden at få hverken vådt eller tørt, spørger om det ikke er arktisk skik at byde på en kop kaffe og en bid brød. Ritter springer op og begynder at beværte fangerne. »Jeg har aldrig set en mand komme så hurtigt op af en stol,« som Peter Nielsen bemærker i sin dagbog. De andre tyskere morer sig.

Nu er danskerne tyskernes fanger. Under højst specielle forhold i en af verdens mest øde egne. Fangerne får et personligt forhold til deres fangevogtere. Som søfolk og gamle fangstmænd ligner de hinanden.

Og snart skal rollerne byttes om. Ritter indser nemlig, at spillet er ude. For den tyske vejrstation er opdaget og kan forventes at blive bombet af amerikanerne.

Han begynder at give mærkelige ordrer til sit mandskab, som især dr. Weiss og dr. Weiss, der begge er ivrige nazister, vender sig kraftigt imod. Men da Hermann Ritter har kommandoen må de bøje sig.

Peter Nielsen får lov til at køre til Eskimonæs med sin slæde for at begrave Eli Knudsen.

»Kør så for helvede sydpå og træv de andre,« siger Marius til ham. Og det gør han.

Ritter bliver fange

Imens begynder en bizar fangetransport, hvor Ritter kører på hundeslæde med sin fange Marius Jensen. Officielt er de på vej nordpå. Men på et tidspunkt vender de snuden mod syd for at nå Ittoqqortoormiit.

Hvad der præcis foregår mellem

de to mænd, har Marius Jensen talt med i 60 år. Men da Jens Erik Schultz, bogens forfatter, taler med ham i 2001 – en måned før sin død – kommer han alligevel til at tale over sig.

Hermann Ritter finder under fangetransporten ud af, at hans eneste mulighed er at overgive sig til de allierede. Derfor bytter de to mænd roller. Så Ritter bliver fange.

Men det er et speget spil. For pludselig løber de ind i et par af Ritters underordnede, som undrer sig over, at Ritter er på vej sydpå. Han får viklet sig ud af miseren. Men hans underordnede bliver igen bekræftet i, at der er noget uldent ved deres chef.

Ritters dilemma er, at han risikerer dødsstraf og repressalier mod

Eli Knudsenip Sandoddenimi, Siriusip ullumikkut qullersaqarfiani, ilerra.

Eli Knudsens grav ved Sandodden, det nuværende hovedkvarter for Sirius.

sin familie hjemme i Østrig, hvis det kommer Oberkommandoen for øre, at han er rømmet fra tjenesten. Derfor indgår de to mænd en hemmelig aftale om at bytte roller.

Alt dette forklarer Ritter senere, da han tages til fange af amerikanerne og senere kommer i fangelejr.

Marius Jensen derimod bliver hyldet som helt og tildelt både en engelsk og amerikansk medalje, fordi han har ført sin tyske fange gennem ødemarken og overgivet ham til amerikanerne. Måske derfor røber Marius Jensen aldrig, præcis hvad der foregik på den lange slædetur. For så ville helteglorien blive pillet af ham.

Hermann Ritter tilbringer nogle måneder i Ittoqqortoormiit, inden han bliver overgivet til amerika-

nerne. Ritter er en populær skikkelse i den lille by. Folk kan lide den stilfærdige tysker. En kvinde syr tøj til ham. Han går rundt i byen og har en dejlig tid.

Skønne Nordøstgrønland

Forfatter til den fantastiske historie om Hermann Ritter og krigen i Nordøstgrønland, Jens Erik Schultz fortæller, at Hermann Ritter efter krigen forsøger at komme til Grønland igen. Men han får ikke tilladelse.

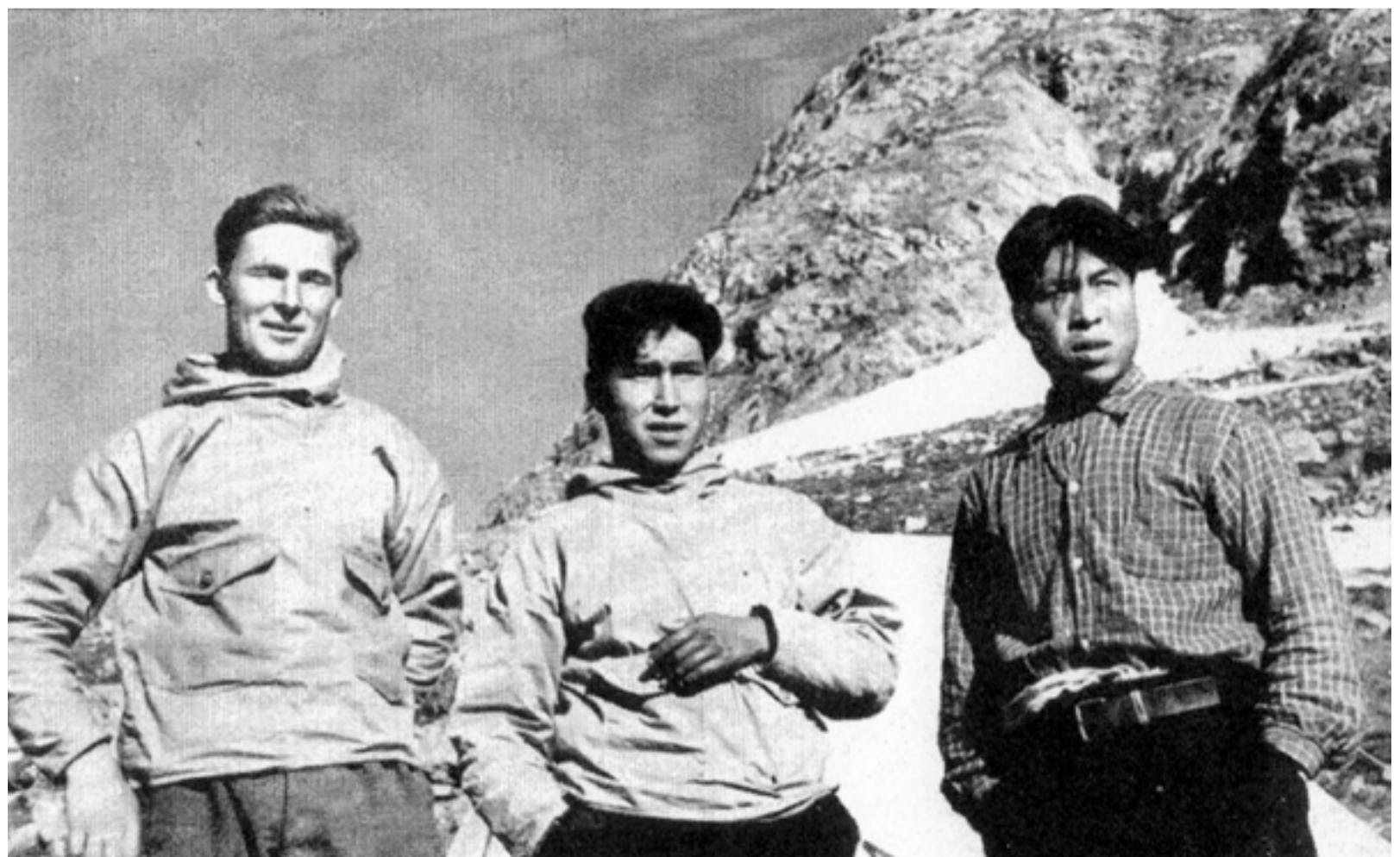
Jens Erik Schultz selv har været i Nordøstgrønland omkring ti gange. Han var med til at til at danne selskabet Nanok, som hver sommer sætter gamle fangsthytter i stand – ganske gratis. Rejsen betales af fonde. Schultz, der i dag er 89 år gammel, er tidligere overlæ-

ge på Horsens Sygehus.

Han kom første gang til Nordøstgrønland som 57-årig. Hans bedstefar var læge på Danmark Ekspeditionen. Og den ikoniske ekspedition har i mange år været hans store interesse. Deraf trangen til i første omgang at se Nordøstgrønland. Sidenhen blev arbejdet med at istandsætte de faldefærdige gamle fangsthytter hans store lidenskab.

- Nordøstgrønland er det dejligste sted på jorden. Der findes ikke noget skønnere og mere fredfyldt end at sidde i en primitiv fangsthytte og bare være sig selv eller sammen med en kammerat, siger Jens Erik Schultz.

Jens Erik Schultz: *Kampen i Nordøstgrønland*. Xsirius books.

Ib Poulsen Tunup Avannaarsuani qimussimik alapernaarsuisoqatigiinnut kalaallinik, Norgemiunik qallunaanillu inuttaqartumut, aqutsisuusimavoq.

Ib Poulsen var leder af den nordøstgrønlandske slædepatrulje, som bestod af grønlandere, nordmænd og danskere.